

ДОМ ПАЎЛІНЫ

Аранжавы „фіат” хутка сунуўся па бліскучай аднядаўняга дажджу шашы. За рулём пускаў за шыбу тытунёвы дым немалады ўжо кавалер, сын Паўліны Хведарчай. Сама Хведарча, упертая вострымі калянамі ў пярэдняе сядзеньне, круціла на бакі галавою ў ядвабнай хустачцы, — успамінала родны краявід, хапала за рукаў суседку, паказваючы пальцам на ўсё новае, для Карусі аднолькавае й нецікавае, карціны. Шаша роўна бегла паміж бярозамі, сьвежыя лісточкі якіх павявалі на доўгіх, далікатных ветках над узбоччым дарогі, там-сям прамільгалі за маладняком хутары ў старых садах. Паднялося роўнай шчоткай жыта, праз шыбу ўціскаўся салодкі пах гною й сьвежае зямлі.

— Бач ты, рана да Юр’я зямля сёлета адчынілася, — заўважыла Хведарча. — Каб толькі надвор’е не папсавалася... Ой, ля, Карусё, футар Павэльскіх, ля! Жыў Павэльскі на пяскеві, але хадзіў у капялюшыку. Аноп, ня ведаеш ты, як там цяпер зь іхнімі? Як ім там жывецца, га? Нашу хату, Карусё, яны калісь купілі, перанесьлі сюды, у Ляхоўшчыну, як мы пабудаваліся ў Новым Мосце.. Карусё, а чаму ты такая белая стала, кепска табе ў машыне? Мне спачатку надта-ж блага ў самалёце бывала, першы раз, як ляцела ў Амэрыку, але цяпер хоць бы дзічкі, толькі спачатку ў вушах закладае.

Каруся Маліноўская, Паўлініна сяброўка з дзяцінства, ехала са старою ў сваю вёску. У сяло, якое знікла з мапаў і з паверхні зямлі. Палову яго ўхапіла сабе новае возера, другая — хутка зарасла дзірваном. Каруся сама ня выбралася-б туды, бо й чаго, але не давала ёй спакою Паўліна, што прыехала ад сына з Чыкага. Добра Хведарчай — мае да каго ездзіць; пасьля сьмерці Хведара Катовіча аддала зямлю дзяржаве за пэнсію й сядзела ў сваіх дзяцей — то ў нежанатага Анопа, то ў дачкі ў Познані, то зноў у Амэрыцы — у Шурычка ці Валіка... І хацелася ёй цягаць старыя косткі! Здаецца, такой Карусі выбрацца да лекара ці на рынак ужо цяжка, а Паўліна, якой больш, бо ўжо семдзесят шэсьць гадоў, лётае сабе па сьвеце! Ёй-та, можа, і лягчэй — на Хведарчай ні грамулькі тлушчу, адно жылы ды косьці, перабірае сваімі доўгімі нагамі, што малады ледзь зь ёю зьбяжыцца! Ано паморшчылася няпрыгожа, узрост па далонях відаць, твар сухенькі, а ў Карусі гладчэйшы, румяны. Але зубы якія ў яе, Божа мой — такія зубы! Хіба-ж ня штучныя, бо ня вымаюцца, але як сьнег!..

— Што ты, Карусё, так мне ў рот усё ўглядаецься? — Хведарча вышчэрнула свой сьнежна-белы гарнітур. — На зубкі дзівісься? Гэта я ў Амэрыцы такія ўставіла. Думаю яшчэ пасмакаваць жыцьця. Не пашкадаваў Шурычак даляраў, кажа, што хоча мець матку амэрыканскую, як у „Дынастыі“. Вось мне такія й прышрубавалі. Цах-цах! — глядзі,

косць магу перакусіць! Хоць старая, то з такімі зубкамі кожнаму прыдамся!

— Вы, мамо, глядзеце, бо й сапраўды які наш кавалер вас у Амэрыку ня пусьціць, калі да яго ўсьміхнецеся! — адварнуўся Аноп. — Во тут бабыль недалёка жыве адзін, у Барысках, што нашу хату ад Павэльскага купіў, перанёс. Мамо, хочаце нашу хату пабачыці?

— От, прыдалося-б. Ты-ж у гэтай хаце нарадзіўся. Колькі-ж ёй будзе? Ставілі мы яе ў пяцьдзесят другім, здаецца.. А ты мяне, сыну, замуж не выдавай, сам сабе лепш якую людскую дзяўчыну знайдзі. Мне ўжо больш няволі ня трэба, адпакутавала я за свайго Хведара! А вось і нашыя Барыскі, надта-ж хутка на машыне, ледзь слова скажаці, і на мейсцы.

Спыніліся перад новымі жоўтымі весьнічкамі ў шчарнелым, пахіленым плоце. Хведарча спусьціла за парог свае доўгія ногі, але хутка падабрала іх назад — паркан пераскочыў вялікі худы сабака й гыркануў перад яе тварам. Ад падворка йшоў босы мужчына, высокі й чорны, у ціковым летніку. Затрымаўся перад брамкай, узяўся за драцяную петлю, заложаную на слупак і паглядаў з разяўленым ротам.

— Гэй, дзядзьку, мы да вас у госьці! — высунула з-за шыбы нос Паўліна. — Патрымай свайго д'ябла, а то шчэ каго пакусае!

Босы чалавек скінуў дрот, адчыніў брамку, схопіў сабаку за карак і шпурнуў убок. Той прысеў, запішчаў пашчанячы.

— Ну, чорт! Пайшоў прэч, бо заб'ю! — зату паў на яго гаспадар.

Сабака прылёг да гаспадаровых ступакоў, заенчыў.

Госьці вылезьлі з машыны. Хведарча падабрала сваю доўгую ваўняную спадніцу, каб не памачыць яе ў высокай траве, направилася цераз падворак да дому, не азіраючыся на гаспадара.

— Мы, пане, ня так да вас, як да свае хаты.

— А хто вы будзеце? — мужчына выцягнуў свой крок, каб пасьпець за Паўлінай.

— Паўліна Катовічыха. А гэта мой сын Ануфрэй, а во гэтая пані — Маліноўская Караліна. З футара Залескага наша хата пайшла на Ляхоўшчыну, да Павэльскіх, а вы яе ад іх купілі. Пабачыць прыехалі, як наша хата маецца. Ня будзеце супраць паказаць нам, як жывяце?

Ішлі паўз доўгую бела-жоўтую, пакрытую глінкаю сьцяну старэнькае будыніны з аселым у зямлю зрубам накрыж, з малочна зашклёнымі маленькімі акенцамі. Чорна-бурая саламяная страха павісала на ўзроўні чалавечага росту. За гэтым домікам стаяла хата Паўліны.

— А чаму-ж ты не разьбіраеш гэтага страшыдла?
— Паўліна прыпынілася перад зарослым дзікай

канаплёю парогам. — Хіба-ж ёй будзе сто гадоў, як ня болей?

— А шкада, ды й ня хочацца яе чапаць. Рушыш пальцам, то падворак заваліць, потым сьмецьце вывозь. А так сабе няхай стаіць, паціху гніе. Мне там яна ня шкодзіць.

— Ай што вы, яшчэ хто чужы прыедзе, здымкаў наробиць, апіша, як то ў нас людзі жывуць, цыт! — заматала галавою Каруся. — Ну, ведаеце, я даўно такое развалюхі й ня бачыла!

— Не развальваецца-ж, стаіць, то хай стаіць, як яе прадзед паставіў. Сваё перажыла, людзі зь яе ў сьвет павыходзілі. Я забраў зь яе, што трэба, зачыніў. Ніхто нас не чапае, от, жывемо тут так сабе.

— Што, сам жывяце? — пацікавіўся Аноп.

Падышлі ўжо да іхняе хаты, учарнелай, але моцнай, з шэрымі крэйдавымі лічбамі на бэльках; побач слаба зарысоўваліся такія-ж, расплыўшыся ўжо, зробленыя сінім хімічным алоўкам. Дом стаяў на вялікіх камянях, няроўна склееных цэмэнтам.

— Сам жыву, як бачыце. Не ўдалося мне знайсці братняе душы. Да сарака меў яшчэ надзею, сватаўся то там, то сям... А вось апошнія гады, як мама памерлі, то ўжо так сам калякаю. Садок во маю, харошы. Вульлёў трыццаць, мёд маю добры, авечак трымаю, курак, кролікаў... І жыву сабе, вось... — мужчына рыпнуў дзьвярыма, прапускаячы гасьцей зь сенцаў на кухню.

— А-а-а, вы так запланавалі, — заглянуў Аноп за заслону, што аддзяляла кухню ад пакоя. — У нас тут сьценка была...

— А во тут ты, сын, нарадзіўся, — паказала на куточак за кафлёвай печкай маці. Агледзелася па хаце, перажагналася да іконы сьвятога Юрыя над акном у белым неадпрасаваным ручнічку.

— Прысесьці можна ў вас, гаспадару?

— Ай-яй, сядайце! — замітусіўся мужчына, выцягнуў з-пад стала доўгі шур паты столак. — Можа, мёдзікам пачастуецца панства? Толькі сцу краваўся ў мяне ён штосьці... — захадзіў каля шкапчыка з посудам.

— То, пэўна, увесь мёд на зіму пчолкам забралі, а цукар даць для іх — то-ж не тое... Ня любяць яны, пчолкі, калі ім мёд цукрам замяняць, слабеюць, уміраюць! — са знаўствам распавядала Паўліна, каштуючы з лыжкі цёмны грачаны мёд. — А як цябе, сыноч, клікаць? Чый ты будзеш? Ці часам не Дамінісін, такі чарнявы?..

— Не, Дамінісінае сястры сын. Ганулін Ігнась.

— О, бач ты... Шчула — знаёмае. То ж Гануля з маім братам Лёнікам меліся да сябе! Думалі, што будзе што з гэтага... І прапаў наш Лёня ў Прусах... Ай-яй-яй! То ты будзеш Ганулін! І што, ня зладзілася табе, Ігнась, жыцьцё?

— Што зробіш, цётка... Ня сам-жа чалавек свой лёс выбірае. Зь лёсам на сьвет прыходзіш...

— Ой, не-не! Што ты кажаш! Каб так кожны думаў, то сьвет зусім не зьмяняўся-б! А ты... То-ж ці мала дзяўчат у твой час было? Ну, ня трапілася твая. Ну, можа й праўда... Як мяне мой Хведар браў, то я ад шчасьця ўмірала, а потым ледзь ад таго шчасьця выжыла! Але што зробіш — трэба было нашым дзецям на сьвет паявіцца. Каб не яны... Але я ня кінула свайго чалавека, дагадала да ягонае сьмерці. Быў паганец, такую й сьмерць меў, Бог адплату кожнаму дасць, Ён ведае...

— Вам то, цётка, добра, у вас сваё ёсьць. І я хоць хату маю, зямлі кавалак, то й живу так. У іншых і гэтага няма. А што кабет тычыцца... Ужо сабе ніякай не знайду, застары, і маладзейшыя хлопцы ў нас іх ня знойдуць. Хоць ты сядзь ды плач!

— Але, — згадзіўся Аноп. — І ў мяне з гэтым загвоздка. Каб так жыць, то яна да цябе пайшла-б, але не на вёску...

— Ты, Анопе, не кажы, бо лаяцца буду! — замахнулася лыжкай Паўліна. — Ля, жыў з нейкай Жаннаю, то не хацеў пабір ацца, жыць пабожаму. То й кінула.

— Ня кінула, а паехала сабе да лепшага. Рускую сабе выпісаў, — растлумачыў Аноп. — Прывёз, хвайная баба, усё на мейсцы мела. Падумаў, можна й запісацца. А тая зараз за манаткі й ходу. Пабачыла, што за мною не нажывецца.

— Ага, пажыў ты зь ёю паўгода, не кажы. Трэба ёй быў пашпарт, то знайшла такога, хто яе ўзяў. І маеш — ні кала, ні двара. Бо што-ж гэта за дом — каморка ў блёку? Ты, Ігнась, аж дзьве хаты маеш, — засьмяялася старая. — А ў мяне дзетак аж чацьвёра, і ў Амэрыцы, і ў Эўропе, але хаты ўжо ніякае свае. Во што я маю на старасьць. А колькі табе, сынку, год будзе?

— От, ні жарты — пійсят чатыры. Не заўважыў, як гадкі праяцелі.. — уздыхнуў Ігнась, заглядзеўся ў вакно.

— А, мамо, зьбірацца будзем, а то цягнуць пачынае, не пасьпеем да Бандароў дабрацца, а й вярнуцца назад у Гайнаўку трэба... — схамянуўся Аноп.

Сабраліся хутка. Сабака неспакойна выглядаў з-за вугла белае хцінкі. Выскачыў з брэхам на зарослую травой дарогу, калі машына рушыла. Не пабег за ёй, дзёр лапамі мураву, лаяўся. Гаспадар схапіў яго за каўнер, падняў уверх і пацалаваў у здзіўленую, спалоханую засьліненую морду.

— Аноп, дасі нам свайго „фіата” на нядзельку? — хітра запыталася ў Анопа маці. — Правы ў мяне ёсьць, вочы добрыя, не выпіваю, машыны твае не паб’ю, вядома...

Аноп зірнуў у люстэрка. Паўліна з усьмешкай паглядала на мільгаючыя збоч дарогі мілевыя слупкі.